

Miten kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat vapaa-ajan asumisen suosioon?

Anna Strandell, Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Kati Pitkänen, Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Antti Rehunen, Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Abstract

Leisure oriented second homes are an integral part of Finnish lifestyle. Over half a million second homes and related infrastructure constitute a significant proportion of national and personal assets. However, there has been public concern about the future of second homes. How do the major trends in society, such as population aging and urbanization affect the use of second homes? Will the time spent on second homes decrease or increase? In this study a scenario for the use of second homes from 2018 to 2040 was modeled. Scenario is based on Statistics Finland's population forecast, urban-rural classification, and national second home survey. According to the scenario, urbanization and aging will somewhat increase the use of second homes in the future. Urbanization increases the use of second homes more than aging. People living in urban areas spend significantly more time on second homes than residents in rural areas. On average, the 65-74-year-olds who live in the inner urban area spend most time on second homes. In addition to urbanization and aging, there are other trends that can increase or decrease the use of second homes in the future but are not included in the scenario. These include, for example, increase in retirement age in good health, income and wealth growth, improved telecommunications in second homes, increased tourism and other leisure activities, longer cottage trips and immigration.

Keywords: second homes, summer cottages, urbanization, aging, scenario

Johdanto

Mökkeily on keskeinen osa suomalaista elämäntapaa, ja vapaa-ajan asumisen suosio on Suomessa kansainvälisesti vertaillen maailman huippua (Adamiak ym., 2015; Hall & Müller, 2004). Suomen yli puoleen miljoonaan kesämökkiin on rantatontteineen, teineen ja muine infrastruk-

tuureineen sitoutunut huomattava määrä kansallisvarallisuutta ja suomalaisten henkilökohtaista omaisuutta. Mökkeily ei ole pelkästään suosittu kotimaan matkailun muoto vaan osa monipaikkaista elämää (Pitkänen & Strandell, 2018). Vapaa-ajan asunnon omistaviin kotitalouksiin kuuluu noin 800 000 henkilöä, mutta koska mökkien käyttäjät ovat omistajia huomattavasti laajempi ryhmä, eri arvioiden mukaan jopa noin puolet tai reilu puolet suomalaisista mökkeilee säännöllisesti (Adamiak ym., 2015; FCG, 2016; Sievänen & Neuvonen, 2011). Mökkeilijät tekevät vuodessa tyyppillisesti 16 vierailua vapaa-ajan asunnoille ja viettävät siellä 37 yötä (Adamiak ym., 2015).

Yhdeksän kymmenestä kesämökistä sijoittuu maaseudulle, kun taas suurin osa mökkien omistajista ja käyttäjistä on kaupunkilaisia (Pitkänen & Strandell, 2018). Vapaa-ajan asuminen onkin yksi merkittävimmistä kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen muodoista. Tällä vuorovaikutuksella on suuri vaikutus maaseutupaikkakuntien elinvoimaan. Vapaa-ajan asukkaat tuovat mökkikuntiin tuloja paikalliselle elinkeinoelämälle ja kuntatalouteen sekä elävöittävät paikallisyhteisöä ja sosiaalista elämää (Adamiak ym., 2015; FCG, 2016; TEM, 2011).

Muuttoliike-, vapaa-ajan asumisen ja maaseudun tutkijat niin Suomessa kuin kansainvälisesti ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että vakituiseen väestöön pohjautuvat väestö- ja muuttoliiketilastot aliarvioivat maaseudun ja yliarvioivat kaupunkien todellisen väkiluvun (Adamiak, Pitkänen & Lehtonen, 2017; Lehtonen, Muilu & Vihinen, 2019). Maaseudun viime vuosikymmenien väestönkehitys näyttää kaupungistumista painottavia virallisia väestötilastoja huomattavasti myönteisempänä, jos vakituisen väestön lisäksi huomioidaan myös osa-aikaiset asukkaat. Samalla kun maaseudun vakituinen väestö on vähentynyt ja ikääntynyt, vapaa-ajan asuminen on säilyttänyt tai kasvattanut suosiotaan. Vapaa-ajan asuntojen määrä lisääntyy muutamalla tuhannella vuosittain, ja se ylitti puolen miljoonan rajan muutama vuosi sitten (Tilastokeskus, 2018). Myös mökkien käyttö on lisääntynyt etenkin kesäkauden ulkopuolella. Tähän ovat vaikuttaneet niin vapaa-ajan asuntojen parantunut varustetaso kuin mökkejä aktiivisesti käyttävän eläkeikäisen väestön lisääntyminen (FCG, 2016).

Julkisuudessa on kuitenkin oltu huolissaan mökkeilyn tulevaisuudesta. Väestön ikääntyminen, kaupungistuminen ja maaseudun vakituisen väestön väheneminen sekä maahanmuutto ovat suomalaisen yhteiskunnan suuria trendejä. Mökinomistajien ja mökkejä aktiivisesti käyttävien on raportoitu harmaantuneen, kun erityisesti vanhustalouksien osuus mökinomistajien joukossa on kasvanut (Nurmela, 2016). Kaupungistumisen ja maahanmuuton on pelätty vähentävän kiinnostusta mökkeilyyn, ja erityisesti kaupungeissa kasvaneiden nuorten mökkeilyhaluja on epäilty. Näiden yhteiskunnallisten muutosten on pelätty johtavan siihen, että mökkeily on menossa pois ”muodista” ja Suomesta on kehittymässä ”tuhansien hylättyjen mökkien maa”, kun perintömökin ylläpito ei kiinnosta tulevia sukupolvia (esim. Onko Suomesta..., 2016; Tuhansien hylättyjen..., 2016).

Vapaa-ajan asumisen ja -asuntokannan suuren merkityksen vuoksi niiden tulevaisuus on erityisen kiinnostava. Vapaa-ajan asumisen tulevaisuuden kehityksestä ei ole aiemmin juuri-kaan laadittu kvantitatiivisia arvioita. Suomalaiset vapaa-ajan asumisen trendejä tunnistanee tutkijat ovat yrittäneet hillitä pahimpia mökkeilyn tulevaisuutta koskevia pelkoja. Vapaa-ajan asumisen on ennakoitu moninaistuvan ja vastaavan siten muuttuviin vapaa-ajanvieton tar-

peisiin (esim. Pitkänen & Vepsäläinen, 2008). Nuorten asenteita mittaavissa tutkimuksissa on vakuutettu, että myös nuoret ovat tulevaisuudessa kiinnostuneet perinteisestä mökkeilystä (MMM, 2017; Pitkänen, Puhakka, Semi & Hall, 2014). Esimerkiksi Pitkäsen ym. (2014) tutkimuksessa havaittiin Y-sukupolveen kuuluvien olevan kaikkein halukkaimpia hankkimaan vapaa-ajan asunnon tulevaisuudessa. Myös kansainvälisesti vapaa-ajan asumisen suosion on arvioitu säilyvän vakaana (Hall & Müller, 2018). Nämä tutkimukset eivät kuitenkaan kerro siitä, miten mökillä vietetty aika kehittyi yhteiskunnan muutoksissa ja millaisia muutokset ovat suuruusluokaltaan.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on esittää kvantitatiivinen skenaario vapaa-ajan asumisen tulevaisuudesta Suomessa. Tutkimuksessa arvioidaan, miten mökeillä vietetty aika kehittyi määrällisesti vuoteen 2040 mennessä ja miten paljon väestön ikääntyminen ja kaupungistuminen vaikuttavat muutokseen. Aiemman tutkimuksen pohjalta muodostetaan ensin oletuksia suunnasta, johon vapaa-ajan asunnolla vietetty aika todennäköisesti kehittyi tulevaisuudessa ikärakenteen muutoksen ja kaupungistumiskehityksen myötä. Tämän jälkeen muodostetaan kvantitatiivinen tulevaisuusskenaario, joka pohjautuu Tilastokeskuksen valtakunnallisen väestöennusteen mukaiseen ikärakenteen ja asuinpaikkarakenteen muutokseen. Kvantitatiivista skenaariota täydennetään kvalitatiivisilla arvioilla niiden tekijöiden kehityksestä, joita laskennallisessa skenaariossa ei voida huomioida.

Väheneekö vai lisääntykö vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika?

Aiempi tutkimus vapaa-ajan asumisen tulevaisuudesta

Aiemmassa kotimaisessa ja kansainvälisessä kirjallisuudessa vapaa-ajan asumisen tulevaisuuden kehitystä on ennakoitu lähinnä suuntaa-antavasti. Hall ja Müller (2018, s. 357) arvioivat vastikään ilmestyneessä kattavassa vapaa-ajan asumisen tutkimuksen kokoomateoksessa vapaa-ajan asumisen suosion säilyvän vakaana niin perittyjen kuin ostettujen vapaa-ajan asuntojen osalta. Perittyihin mökkeihin ja maaseudun kiinteistöihin on erityisesti pohjoismaisissa tutkimuksissa havaittu liittyvän paljon ristiriitaisia tunteita (Flemsæter, 2009; Lundmark & Marjavaara, 2013; Sikiö, Pitkänen & Rehunen, 2014; Strandin Pers, Lagerqvist & Nordin, 2018). Toisaalta on myös havaittu, että näihin paikkoihin muodostetut tunnesiteet ja paikkaan kiinnittyminen muodostuvat ylisukupolvisiksi ja luovat niille jatkuvuutta myös tuleviin sukupolviin asti, vaikka mökki sijaitsisikin kaukana vakituudesta asunnosta (Pitkänen ym., 2014). Hallin & Müllerin (2018) mukaan myös vapaa-ajan asuntojen ostaminen kiinnostaa jatkossakin, mutta vapaa-ajanvieton ohella kiinteistöjä ostetaan yhä useammin sijoitustarkoituksessa tai esimerkiksi tulevaisuuden asumisen ratkaisuja varten.

Hall ja Müller (2018) arvioivat, että vapaa-ajan asuminen on muuttumassa monimuotoisemmaksi; omistusmökkeilyn ohella erityisesti erilaiset kaupalliset ja lyhytaikaiset (mökkien vuokraus ja Airbnb) sekä liikuteltavat ja liikkuvat vapaa-ajan asumisen muodot yleistyvät. Vapaa-ajan asuminen myös kansainvälistyy. Vastaavanlaisia kehityskulkuja ovat ennakoineet Pitkänen ja Vepsäläinen (2008), jotka ovat tunnistaneet neljä Suomen mökkeilyn kehitykseen liittyvää teemaa: ympärivuotisen kakkosasumisen yleistyminen, mökkeilyn kansainvälistymi-

nen, joustavampien ja osaomistukseen perustuvien mökkeilyn muotojen yleistyminen sekä vapaa-ajan asumisen alueellinen eriytyminen. Mökkibarometrin (FCG, 2016) mukaan vapaa-ajan asuntojen käyttöaste on noussut mökkien varustetason parantumisen ja ympärivuotisen käytön kasvun myötä. Mökkien käyttö on 2000-luvulla lisääntynyt etenkin kevät-, syys- ja talvikuukausina.

Perrels ja Berghäll (2010) arvioivat vuonna 2010, että vuoteen 2025 mennessä suomalaisten mökkikanta kasvaisi senhetkisen kasvuvauhdin pohjalta ennakoiden 559 000 mökkiin. Hitaan kasvuoletuksen skenaariossa mökkikannan määrä jäisi noin 535 000:een ja nopean kasvuoletuksen mukaan kanta kasvaisi jopa 635 000 mökkiin. Tähän mennessä toteutunut kehitys noudattaa lähinnä hitaan kasvun skenaariota. Vapaa-ajan asunnoilla vietetyn ajan määrää ei ole aiemmissa tutkimuksissa tarkkaan ennakoitu, mutta tutkimuksista on tunnistettavissa sekä vapaa-ajan asunnoilla vietetyn ajan pidentymistä että vähentymistä puoltavia trendejä. Pidentymistä tukevat ennusteet ja havainnot vapaa-ajan asumisen ja vakituisen asumisen välisten erojen hämärtymisestä, samoin esimerkiksi etätöiden ja paikkariippumattoman työskentelyn lisääntyminen (Lehtonen ym., 2019; Pitkänen & Vepsäläinen, 2008; Schier ym., 2015). Mökkibarometrin (FCG, 2016) mukaan etätöiden tekeminen mökillä on lisääntynyt huomattavasti 2000-luvulla ja vuonna 2015 noin joka kymmenennellä mökillä tehtiin etätöitä.

Toisaalta vapaa-ajan asunnolla vietetty aika voi lyhentyä, jos vapaa-ajan asumiseen yhdistyy niin sanottujen ”hypermobiilien” elämäntyylien yleistyminen. Muun muassa Gössling, Ceron, Dubios ja Hall (2009) sekä Adamiak, Hall, Hiltunen ja Pitkänen (2016) ovat havainneet, että vapaa-ajan asuntojen omistajat ovat usein hypermobiileja matkailijoita, jotka vapaa-ajan asunnon ohella myös matkailivat paljon kotimaassa ja ulkomailla. Vapaa-ajan asunnolla ei siis korvata muuta matkailua, vaan se on lisä muutenkin liikkuvassa elämäntyyliässä, jossa aikaa jaetaan lukuisten eri paikkojen ja ajanviettomuotojen kesken. Myös Pitkänen ym. (2014) toteavat Y-sukupolven mökkeilyä käsittelevässä tutkimuksessaan, että vaikka mökkeily näyttäisikin kiinnostavan nuoria myös tulevaisuudessa, voi mökillä vietetty aika olla nykysukupolvia vähäisempää, mikäli ajankäytöstä kilpailevat mökin ohella lukuisat muut vaihtoehdot (ks. myös Hall & Müller, 2018). Myös maa- ja metsätalousministeriön tutkimuksen (MMM, 2017) mukaan nuoret uskovat mökkeilyn suosion jatkumiseen mutta arvelevat vuokramökkeilyn tulevan merkittäväksi osaksi mökkeilyä. Näistä trendeistä on nähtävissä viitteitä Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa, jonka mukaan vapaa-ajan asunnolla käyvien osuus väestöstä on 2000-luvulla hiukan noussut, mutta siellä vietetty aika on vähentynyt samanaikaisesti, kun muu matkailu on lisääntynyt (Huomo, 2019; Tilastokeskus, 2019a). Yli kuukauden vapaa-ajan asunnolla vuodessa viettävien osuus mökkeilijöistä on laskenut vapaa-aikatutkimuksen mukaan 38 prosentista 30 prosenttiin vuosina 2002–2017 (Tilastokeskus, 2019a).

Ikääntymisen ja sukupolvien vaikutus mökeillä vietettyyn aikaan

Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutuksia vapaa-ajan asumisen suosioon tai mökillä vietettyyn aikaan ei ole tutkittu, vaikka mökinomistajien keski-ikä kohoaminen on huomattu Suomen ohella myös esimerkiksi Ruotsissa (Müller, Nordin & Marjavaara, 2010). Vapaa-ajan asumista on tutkittu vain vähän pitkittäisaineistoilla (esim. Hartig & Fransson, 2009; Müller & Marjavaara, 2012), mutta useat tutkijat ovat korostaneet vapaa-ajan asumisen kytkeytyvän voimakkaasti ko-

titalouksien ja yksilöiden elämänvaiheisiin (Godbey & Bevins, 1987; Lundmark & Marjavaara, 2013; Pitkänen ym., 2014; Strandin Pers ym., 2018). Pitkänen ym. (2014) toteavat, että vapaa-ajan asunnon hankinta ajoittuu yleensä 40 ikävuoden jälkeen, vakiintuneempaan elämänvaiheeseen, jossa myös varallisuuden kasvu ja perhetilanne mahdollistavat vapaa-ajan asunnon käytön. Suomessa vapaa-ajan asunnon omistajista vain kuusi prosenttia on alle 40-vuotiaita (Tilastokeskus, 2018). Esimerkiksi Godbey ja Bevins (1987, s. 18) ovat todenneet, että vapaa-ajan asunnon omistuksen hyödyllisyyttä arvioidaan jatkuvasti eri elämänvaiheissa. Lundmark ja Marjavaara (2013) puolestaan ovat havainneet, että iän ja elämänvaiheen lisäksi myös esimerkiksi terveydentila vaikuttaa vapaa-ajan asuntoon kohdistettaviin myönteisiin ja kielteisiin tuntemuksiin.

Vapaa-ajan asumisen yhteydessä on korostettu myös eräänlaista syklistä muuttoliikettä (*cyclical migration*): matkailu voi johtaa vapaa-ajan asunnon hankkimiseen kohteesta, ja vapaa-ajan asuminen taas voi esimerkiksi eläköitymisen myötä muuttua vakituiseksi asumiseksi (Hall & Müller, 2018; Quinn, 2004). Suurin osa ikääntyneistäkin näyttää silti haluavan asua monipaikkaisesti ja pitää vapaa-ajan asunnon lisäksi myös kaupunkiasunnon. Näin halutaan yhdistää kaupunkiasumisen vaivattomuus ja palvelut vapaa-ajan asumiseen maaseudulla – omakotitalo kaupungissa saatetaan tällöin vaihtaa kerrostaloasuntoon, jotta pystyttäisiin ylläpitämään kesämökkiä (Qviström, Bengtsson & Vicenzotti, 2016). Loma-asunnon muuttaminen vakituiseksi asunnoksi voi törmätä myös hallinnollisiin esteisiin tai rakennusteknisiin vaatimuksiin (Kietäväinen, Tuulentie & Rinne, 2014). Suomessa loma-asuntojen käyttötarkoituksen muutokset vakituiseksi asunnoksi eivät ole lisääntyneet suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle; kunnat myöntävät näihin muutoksiin vuosittain lupia 200–300 kappaletta (SYKE/Liiteri, 2019).

Myös vapaa-ajan asunnolla vietettävä aika muuttuu elämänvaiheiden mukaan. Pitkäsen ym. (2014) mukaan se korreloi iän kanssa niin, että vanhemmat ikäluokat viettävät mökillä aikaa huomattavasti enemmän kuin nuoret. Eniten aikaa mökillä viettävät 65–74-vuotiaat, vähiten 20–35-vuotiaat (ks. myös Tilastokeskus, 2019a). Mökillä vietetty aika kasvaa 35 ikävuoden jälkeen saavuttaen huippunsa aktiivisessa eläkeiässä, minkä jälkeen ajankäyttö vähenee iän tuomien esteiden takia. Toisin sanoen, vaikka nuoret ikäluokat viettävät nyt vapaa-ajan asunnolla huomattavasti vähemmän aikaa kuin vanhemmat, heidän ajankäyttönsä voi lisääntyä ikääntymisen ja vapaa-ajan asunnon hankkimisen myötä.

Tulevat sukupolvet voivat kuitenkin käyttäytyä eri tavoin kuin nykyiset. Aktiivinen eläkeikä, niin sanottu kolmas ikä, pitenee jatkuvasti etenkin vauraissa kehittyneissä maissa eliniän pidentyessä, vapaa-ajan lisääntyessä sekä varallisuuden ja koulutustason kasvaessa (Carr & Komp, 2011; Patterson, 2018). Kolmatta ikää leimaavat vapaus toteuttaa henkilökohtaisia tavoitteita ilman sosiaalisia velvoitteita, kuten työssäkäyntiä ja perhevelvoitteita, sekä aktiivinen liikkuminen ja matkailu ennen vanhuuden rajoitteita. Intensiivisin vapaa-ajan asuntojen käyttö sijoittuu nimenomaan tähän ikävaiheeseen. Aktiivisen ja hyväkuntoisen kolmannen iän yleistyminen ja piteneminen myös yli 75-vuotiaisiin on nähtävissä Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa, jonka mukaan mökkeilijöiden osuus on kasvanut erityisesti tässä ikäryhmässä. Mökkeilijöiden osuus kasvoi ikäryhmässä 65–74-vuotiaat vuodesta 1991vuoteen 2017 noin 50 prosenttia, mutta yli 75-vuotiaissa osuus peräti kaksinkertaistui (Tilastokeskus, 2019a). Samanaikaisesti kuitenkin

hyvin pitkiä aikoja – yli 3 kuukautta vuodessa – vapaa-ajan asunnolla viettävien osuus ikääntyneistä suomalaisista vähentyi.

Ikääntyneiden lisääntynyt aktiivisuus ja liikkuminen ylipäänsä näkyy selvästi tilastoissa ja tutkimuksissa. Eläkeläisten elämäntavat ovat muuttuneet muutamassa sukupolvessa, ja muun muassa ikääntyneiden matkailu on lisääntynyt voimakkaasti (Patterson, 2018). Henkilöliikenne-tutkimuksen (LIVI, 2012, 2018a; LVM, 2006) mukaan ikääntyneiden liikkuminen sekä matkojen lukumäärällä että matkasuoritteella mitattuna lisääntyi vuosina 2004–2016, eniten aktiivisen eläkeiän vaiheessa eli 65–74-vuotiailla, mutta myös yli 75-vuotiailla, kun taas muissa ikäryhmissä muutos oli pienempi. Yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä ajokortin omaavien osuus on kasvanut 2000-luvulla noin 40 prosentista 66 prosenttiin, ja erityisen paljon se on kasvanut yli 75-vuotiaiden ikäryhmässä (Traficom, 2019a, 2019b).

Kaupungistumisen vaikutus mökeillä vietettyyn aikaan

Vapaa-ajan asuminen on historiallisesti liittynyt aina kaupunkikulttuuriin ja kaupungistumiseen. Nykyisen mökkikulttuurimme juuret ovat kaupunkielitiin kesänvietossa maaseudun huviloilla (Pitkänen, 2011). Voimakkain maaltamuutto kaupunkiin tapahtui 1960- ja 70-luvuilla, ja samaan aikaan myös vapaa-ajan asuntojen rakentaminen ja käyttö yleistyivät merkittävästi. Lisäksi tapahtui muitakin muutoksia, jotka edistivät vapaa-ajan asumisen lisääntymistä: käytettävissä olevat tulot kasvoivat, vapaa-aika lisääntyi, infrastruktuuri parani ja auton omistus yleisty (mm. Hall & Müller, 2004). Vagnér, Müller ja Fialová (2011) ovat yhdistäneet vapaa-ajan asumisen yleisyyden valtioihin, joissa urbanisoituminen on tapahtunut myöhään. Tällöin vapaa-ajan asunnot ovat säilyttäneet yhteyden maaseudulle ja kotiseuduille kaupunkiin muuton jälkeen. Myös Suomessa suurin osa vapaa-ajan asuntojen omistajista ja käyttäjistä on kaupunkilaisia (Pitkänen & Strandell, 2018).

Strandellin ja Hallin (2015) kyselypohjaisen tutkimuksen mukaan Suomessa taajamissa asuvat viettivät aikaa vapaa-ajan asunnoilla peräti 75 % enemmän kuin haja-asutusalueilla asuvat. Mitä tiiviimmin rakennetulla alueella asuttiin, sitä enemmän vapaa-ajan asunnoilla vietettiin aikaa. Myös kerrostaloasuminen ja oman pihan puuttuminen kasvattivat mökkeilyn määrää. Erot säilyivät merkitsevinä, kun demografiset ja sosioekonomiset taustatekijät, kuten tulotaso, vaikoitiin. Sen sijaan virkistysalueiden puute lähiympäristössä ei lisännyt mökkeilyä tilastollisesti merkitsevästi. Kaupunkilaisten suurempi mökkeilynto liittyy etenkin eroihin elämäntavassa ja vapaa-ajanvietossa, mahdollisesti myös kaupunkiympäristön puutteiden kompensointiin. Kaupunkilaisilla ajankäytön budjetti on erilainen kuin maaseudulla asuvilla. Kerrostalossa aikaa ja rahaa ei kulu talon ja pihan ylläpitoon, jolloin sitä jää enemmän matkailuun ja vapaa-ajan asunnoilla olemiseen. Kaupunkilaisten elämäntapa on liikkuvampi ja vaihtelunhaluisempi ja vapaa-ajalla ylipäänsä matkustellaan enemmän. Mökkeilytarve liittyy myös kaupunkiympäristön ominaisuuksiin. Kaupunkimaisen ja tiiviin asumisen puutteita, kuten oman pihan tai hiihtajaisuuden puuttumista, voidaan kompensoida vapaa-ajan asunnolla rauhallisessa ja luonnonläheisessä ympäristössä. Kaupungistumisen, kaupunkien tiivistymisen ja kerrostaloasumisen lisääntymisen voidaan siten olettaa lisäävän vapaa-ajan asuntojen omistamista ja käyttöä.

Toisaalta kaupungistuminen voi myös vähentää vapaa-ajan asumista, kun vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen matka kasvaa. Esimerkiksi Jansson ja Müller (2004) arvioivat että

syrräisillä alueilla sijaitsevat mökit eivät enää tulevaisuudessa välttämättä kiinnosta kaupunkitunutta väestöä, jos ne ovat vaikeasti saavutettavissa eivätkä sijaitse muuten vetovoimaisella alueella (ks. myös Lundmark & Marjavaara, 2013). Vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys vaikuttaa myös vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan. Esimeriksi Strandellin ja Hallin (2015) tutkimuksessa todettiin, että alle 30 kilometrin etäisyydellä sijaitsevilla mökeillä vietettiin kaksi kertaa enemmän aikaa kuin yli 300 kilometrin etäisyydellä sijaitsevilla mökeillä. Mökkibarometrin mukaan taas yli puolen tunnin etäisyydellä sijaitsevien mökkien käyttöaste oli korkeampi kuin sitä lähempänä sijaitsevien mökkien (FCG, 2016). Eroja kaukana ja lähempänä sijaitsevien mökkien välillä tasoittaa se, että vaikka lähellä sijaitsevilla vapaa-ajan asunnoilla käydään usein, kaukana sijaitsevilla viivytään kerralla pidempään (Pitkänen, 2011).

Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimukset kertovat trendistä, jonka mukaan maaseutumaisissa kunnissa asuvistakin yhä useampi viettää aikaa mökillä tai kakkosasunnolla, jolloin ero kaupunkimaisiin kuntiin pienenee (Huomo, 2019). Ilmiö voi kuitenkin johtua maaseutumaisten kuntien sisällä tapahtuvasta väestön keskittymisestä taajamiin eikä taajamien ja haja-asutusalueiden välisen eron kaventumisesta.

Tutkimuksen lähtöoletukset

Teorian pohjalta muodostetaan kaksi oletusta skenaarion muodostamiseen. Ensimmäisen oletuksen mukaan vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika lisääntyy väestön ikääntyessä. Oletus perustuu siihen, että vanhemmat ikäryhmät viettävät vapaa-ajan asunnolla enemmän aikaa kuin nuoremmat. Vaikka ihmisten ajankäytöstä kilpailevat tulevaisuudessa yhä useammat vapaa-ajanviettomuodot, mökkeilyn oletetaan pysyvän etenkin ikääntyneillä yhtä merkittävänä vapaa-ajanvieton muotona kuin ennenkin. Toisen oletuksen mukaan vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika lisääntyy kaupungistumisen myötä. Kaupungeissa asuvat viettävät maaseudulla asuvia enemmän aikaa vapaa-ajan asunnolla. Vaikka kaupungistuminen kasvattaa mökkimatkojen pituutta ja voi siksi vähentää mökillä käyntien määrää, kaupunkien tiivistymisen ja kerrostaloesiintymisen kasvun oletetaan edelleen lisäävän mökkeilyä.

Menetelmät ja aineistot

Vapaa-ajan asumisen tulevaisuuden kehityksen arviointia varten laadittiin valtakunnallinen skenaario, jossa arvioitiin vapaa-ajan asuntojen käytön kokonaisvolyymien muutosta vuoteen 2040 asti. Skenaariossa on kaksi selittävää muuttujaa: väestön ikä ja aluetyyppi. Skenaarion perusteella voidaan arvioida erikseen ikärakenteen ja aluerakenteen muutoksen vaikutuksia sekä niiden yhteisvaikutusta vapaa-ajan asuntojen käyttöön. Tietolähteinä käytettiin vapaa-ajan asumista koskevaa asukaskyselyä, Tilastokeskuksen kunnittaista väestöennustetta ja tilastoja väestön jakautumisesta paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan sekä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) paikkatietopohjaista kaupunki-maaseutuluokitusta.

Vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika eri ikäryhmissä ja eri kaupunki-maaseutuluokissa arvioitiin vuonna 2012 toteutetun vapaa-ajan asumista koskevan kyselyn perusteella (Adamiak ym., 2015). Kysely kohdistui koko Suomen 15–90-vuotiaaseen väestöön, mikä on myös skenaariossa käytettävä ikärajaus. Ikä luokiteltiin viiteen ryhmään. Vastaajia oli 1 189 ja vastausprosentti oli

30 %. Katoanalyysin perusteella vastaajissa painottuivat naiset, vapaa-ajan asunnon omistajat sekä vanhemmat ikäryhmät (55–75-vuotiaat). Alueellisesti vastaukset olivat edustavia.

Vapaa-ajan asunnolla vietetty aika laskettiin kahden eniten käytetyn vapaa-ajan asunnon mukaan. Niihin sisältyvät itse omistettujen mökkien lisäksi sukulaisten ja ystävien mökit, pitkäaikaiset vuokramökit, vapaa-ajan käytössä olevat asunnot ja rakennukset, lomaosakkeet sekä pysyvällä paikalla sijaitsevat asuntovaunut. Kyselyssä tiedusteltiin sekä käyntikertojen että yöpymisten määrää. Koska kumpikaan näistä ei kuvaa vapaa-ajan asunnon käyttöä kattavasti, näistä kahdesta muuttujasta muodostettiin uusi vapaa-ajan asunnoilla vietettyjen päivien määrää kuvaava muuttuja. Yöpymisten määrä laskettiin päivien määräksi muilla paitsi niillä, joilla käyntien määrä oli suurempi kuin yöpymisten määrä. Näillä henkilöillä käyntien määrä laskettiin päivien määräksi. Näin voitiin yhteismitallistaa esimerkiksi runsaasti päiväkäyntejä tekevät niihin, jotka vierailevat mökillä vain kerran tai kahdesti vuodessa mutta oleskelevat siellä pitkän ajan kerrallaan. Menetelmä aliarvioi hiukan vietettyjen päivien määrää, koska se ei huomioi päiväkäyntejä niillä, joilla on enemmän yöpymisiä kuin käyntejä, tai usean yön yöpymisiä niillä, joilla käyntien määrä on suurempi kuin yöpymisten määrä. Toisaalta vastaajissa painottuivat vapaa-ajan asuntojen aktiivikäyttäjät, mikä puolestaan kasvattaa vietettyjen päivien määrää. Skenaariossa päivien määrän oikeellisuudella ei sinänsä ole merkitystä, koska samoja kertoimia käytetään koko ennustekaudella. Olennaista on muutoksen suuruus sekä se, miten käytön määrä jakautuu eri ikäryhmien ja erityyppisillä alueilla asuvien välillä. Vapaa-ajan asumisen käytön oletettiin pysyvän nykyisenkaltaisena kussakin ikäryhmässä ja aluetyypissä koko ennustekauden ajan.

Kyselyaineistoon ajettiin vuoden 2010 paikkatietopohjainen kaupunki-maaseutuluokitus (Helminen ym., 2014) vastanneiden vakituisen asuinpaikan koordinaattien perusteella. Näin saatiin laskettua vapaa-ajan asuntojen käyttökertoimet (pv/v) ikäryhmittäin ja aluetyypin mukaan (taulukko 1). Paikkatietopohjainen kaupunki-maaseutuluokitus kuvaa tarkemmin todellisia aluetyypieroja ja niihin liittyviä elämäntapaeroja kuntien sisällä kuin kuntarajapohjainen tilastollinen kuntaryhmitys. Kaupunki-maaseutuluokkia oli alun perin seitsemän, mutta koska kaikkien alueluokkien kaikkiin ikäryhmiin ei tullut riittävästi vastaajia, jouduttiin etenkin maaseutuluokkia yhdistelemään niin, että lopullisia luokkia on neljä:

1. sisempi kaupunkialue
2. ulompi kaupunkialue + kaupungin kehysalue
3. maaseudun paikalliskeskus + kaupungin läheinen maaseutu
4. ydinmaaseutu + harvaan asuttu maaseutu

Tilastokeskuksen vuoden 2019 väestöennusteesta poimittiin 15–90-vuotias väestö kunnittain (Tilastokeskus, 2019b). Ennuste määrittelee skenaarion aikaikkunan, joka ulottuu vuodesta 2018 vuoteen 2040. Väestöennuste on menneeseen kehitykseen perustuva trendiennuste, joka kuvaa tulevaa kehitystä, jos se jatkuu samanlaisena kuin viimeisen noin viiden vuoden aikana. Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen liittämiseksi väestöennusteeseen ennusteen mukainen 15–90-vuotias väestö jaettiin kaupunki-maaseutuluokkiin vuoden 2018 kunnittaisen jakauman perusteella. Nykyinen kaupunki-maaseutujakauma laskettiin erikseen

jokaisen kunnan jokaiselle ikäryhmälle ja samoja jakaumia hyödynnettiin kunnittain ja ikäryhmittäin koko ennustekaudelle.

Näin laskettu tulevaisuuden kaupunki-maaseutujakauma ei huomioi kunnan sisällä tapahtuvaa väestön kaupunki-maaseutujakauman muutosta eikä kaupunkialueiden laajenemista. Tämän vuoksi kuntien sisällä tapahtuva väestön painopisteen muutos kaupunki-maaseutuluokien välillä huomioitiin laskemalla kaupunki-maaseutujakauman muutos kunnittain ja ikäryhmittäin kymmenen viimeisen vuoden aikana (2008–2018) ja jatkamalla näin saatuja vuosittaisia muutoskertoimia tulevaisuuteen. Kuntien sisäisen kaupunki-maaseutujakauman muutoksen huomioiminen kasvattaa erityisesti yli 50-vuotiaiden osuutta ulommalla kaupunkialueella ja kaupungin kehysalueella.

Kaupunkialueiden laajenemisen vaikutusta arvioitiin vertaamalla vuoden 2010 kaupunki-maaseutuluokituksen ja SYKEN luonnosvaiheessa olleen vuotta 2018 kuvaavan uuden luokituksen eroja vuoden 2018 väestössä ikäryhmittäin. Vertailun mukaan viimeisen kahdeksan vuoden aikana kaupunkialueiden laajeneminen on kasvattanut erityisesti sisemmän kaupunkialueen osuutta 15–90-vuotiaassa väestössä keskimäärin 1,3 prosentilla vuosittain. Vastaavasti ulomman kaupunkialueen ja kehysalueen osuus on pienentynyt vuosittain keskimäärin 1,1 prosentilla. Maaseudun väestön osuus on pienentynyt kaupunkialueen laajenemisen vuoksi keskimäärin noin 0,2 prosenttia vuodessa. Kaupunkialueiden laajenemisen vaikutus skenaarioon on huomioitu käyttämällä ikäryhmittäisiä vuosikertoimia. Koska kaupunkien alueellinen laajeneminen oletettavasti hidastuu täydennysrakentamisen yleistyessä (mm. Rehunen, Ristimäki, Strandell, Tiitu & Helminen, 2018), laajenemiskertoimia on skenaariossa leikattu siten, että vuonna 2040 laajenemismuutos on enää puolet viime vuosien tahdistista.

Skenaariossa kaupunki-maaseutujakaumaan vaikuttavat siis väestön määrän muutokset kuntien välillä (kuten muuttoliike kuntien välillä), väestön painopisteen muutos kuntien sisällä sekä kaupunkialueen laajeneminen. Vapaa-ajan asunnon käytön kokonaisvolyymin muutos laskettiin kertomalla ennusteen mukaiset väestömäärät kyselystä saaduilla käyttöä kuvaavilla kertoimilla ikäryhmittäin ja aluetyypeittäin (taulukko 1). Jakamalla käytön kokonaisvolyymi väkiluvulla saatiin selville käytön määrän muutos henkeä kohti. Pelkän ikääntymisen vaikutusta käyttöön arvioitiin jättämällä aluetyyppi pois mallista ja vastaavasti pelkän kaupungistumisen vaikutusta jättämällä pois ikäryhmät.

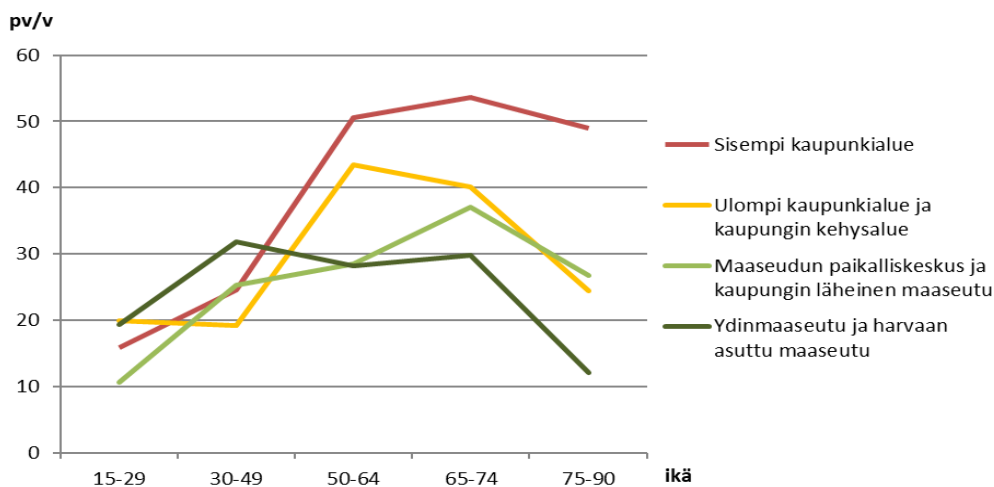
Tulokset

Vapaa-ajan asuntojen käytön määrää kuvaavat kertoimet laskettiin kyselyyn liitettyjen alue-
luokitusten perusteella eri-ikäisille ja erityyppisillä alueilla asuville (taulukko 1 ja kuva 1). Vapaa-ajan asuntojen käyttö lisääntyy aina 75-vuotiaaksi asti, minkä jälkeen se alkaa laskea. Aktiivisimmin vapaa-ajan asuntoja käyttävät 50–74-vuotiaat. Kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan vapaa-ajan asuntojen käyttö on sitä yleisempää, mitä kaupunkimaisemmalla alueella asutaan. Kaupunkimaisilla alueilla asuvat viettävät vapaa-ajan asunnoilla noin 30 % enemmän aikaa kuin maaseutumaisilla alueilla asuvat. Maaseudulla asuvista vapaa-ajan asunnolla viettävät aikaa erityisesti maaseututaajamissa asuvat.

Taulukko 1. Vapaa-ajan asuntojen käyttö (pv/v) kyselyn perusteella vuonna 2012 ikäluokittain ja kaupunki-maaseutuluokittain.

Ikä	ULOMPI		MAASEUDUN	YDINMAASEUTU JA HARVAAN ASUTTU MAASEUTU	YHTEENSÄ
	SISEMPI KAUPUNKIALUE	KAUPUNKIALUE JA KAUPUNGIN KEHYSALUE	PAIKALLISKESKUS JA KAUPUNGIN LÄHEINEN MAASEUTU		
15-29	15,9	19,9	10,7	19,3	16,8
30-49	24,6	19,3	25,3	31,9	23,7
50-64	50,6	43,5	28,6	28,2	39,4
65-74	53,6	40,1	37,1	29,8	41,2
75-90	49,0	24,5	26,8	12,0	32,0
Yhteensä	39,1	31,8	28,4	26,3	32,4

Eri-ikäisten mökkeilyvolyymit jakautuvat eri tavoin kaupunkilaisten ja maaseudulla asuvien kesken. Nuorilla aluetyyppien väliset erot ovat suhteellisen pieniä, kun taas ikääntyneet kaupunkilaiset, yli 50-vuotiaat ja etenkin yli 75-vuotiaat, mökkeilevät huomattavasti enemmän kuin samanikäiset maaseudulla asuvat (kuva 1).

Kuva 1. Vapaa-ajan asuntojen käyttö (pv/v) kyselyn perusteella vuonna 2012 ikäluokittain ja kaupunki-maaseutuluokittain.

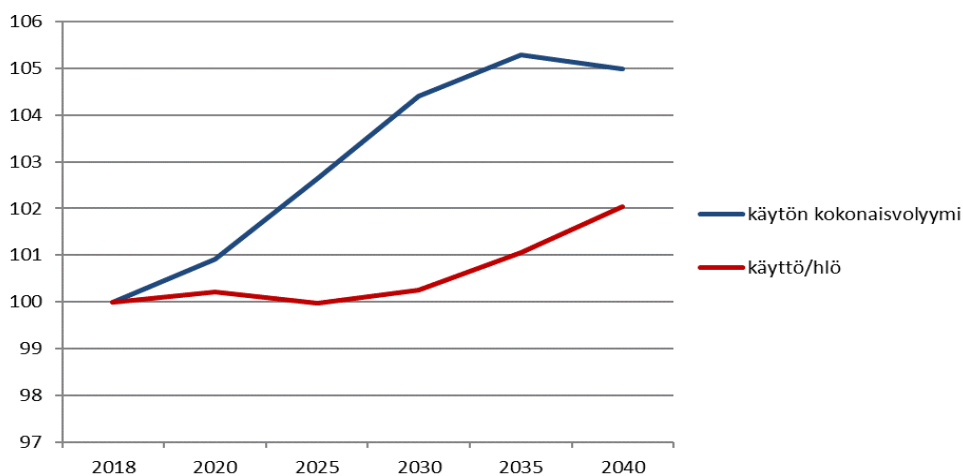
Taulukossa 2 ja kuvassa 2 esitetään vapaa-ajan asumisen skenaarion tulokset. Skenaarion mukaan vapaa-ajan asuntojen käytön kokonaisvolyyymi (eli käyttöpäivien määrä yhteensä) kasvaa

Suomessa 5 % lähtövuodesta 2018 vuoteen 2040. Huipussaan kokonaisvolyymi on vuonna 2035, jolloin se on nykyistä käyttövolyymia 5,3 % suurempi. Kasvu tasaantuu ennustekauden lopulla ja kääntyy hienoiseen laskuun vuoden 2035 jälkeen, jolloin Suomen väkiluku alkaa väestöennusteen mukaan laskea (kuva 2). Volyymin kasvusta suurin osa selittyy väestönkasvulla, joka on Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan tarkastelluissa ikäryhmissä 2,9 % vuosina 2018–2040.

Taulukko 2. Vapaa-ajan asumisen skenaarion tunnusluvut v. 2018–2040.

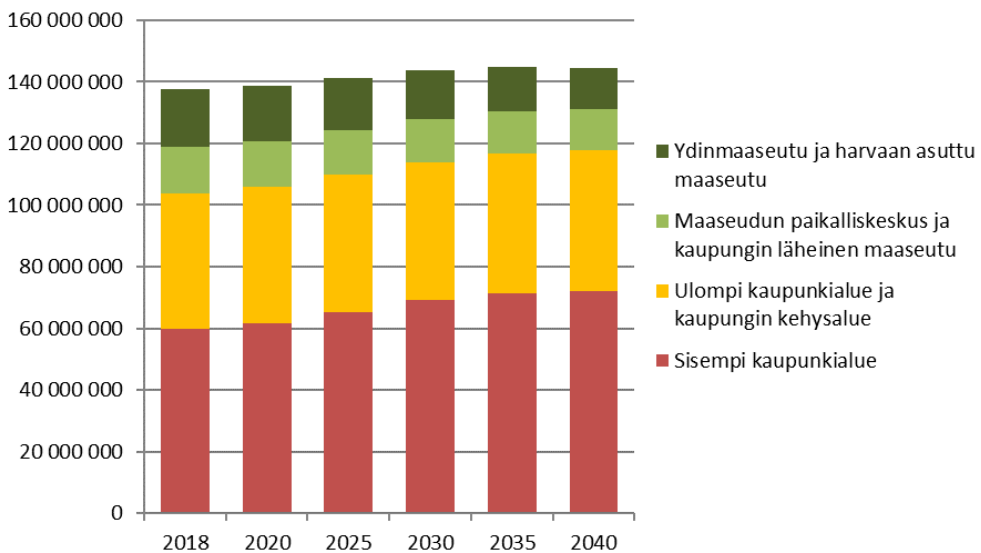
Vapaa-ajan asuntojen käytön kokonaisvolyymien muutos	+ 5,0 %
Väestönkasvu (15–90-vuotiaat)	+ 2,9 %
Vapaa-ajan asuntojen käytön muutos/hlö, kokonaismalli (ikä ja aluetyyppi)	+ 2,0 %
Vapaa-ajan asuntojen käytön muutos/hlö, muuttujana vain ikä	+ 0,5 %
Vapaa-ajan asuntojen käytön muutos/hlö, muuttujana vain aluetyyppi	+ 2,3 %

Ikääntyminen ja kaupungistuminen kasvattavat vapaa-ajan asuntojen käyttöä 2 prosenttia henkilöä kohden vuoteen 2040 mennessä. Väestön ikärakenteen muutos lisää vapaa-ajan asumista tulosten perusteella kohtalaisen vähän. Ikääntymisen pieni vaikutus selittyy sillä, että väestöennusteen mukaan eniten kasvaa kaikkein vanhimpien, 75–90-vuotiaiden ikäryhmä, jossa vapaa-ajan asuntojen käyttö on sisempää kaupunkialuetta lukuun ottamatta tällä hetkellä selvästi vähäisempää kuin 50–74-vuotiaiden ikäryhmissä. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vapaa-ajan asuntoja eniten käyttävien 65–74-vuotiaiden määrä alkaa laskea vuoden 2020 jälkeen ja toiseksi eniten mökkeilevien 50–64-vuotiaiden määrä laskee aina vuoteen 2035 asti, minkä jälkeen se lähtee jälleen loivaan nousuun.

Kuva 2. Vapaa-ajan asuntojen käytön kokonaisvolyymi ja käyttö henkilöä kohden skenaarion mukaan v. 2018–2040 (indeksi 2018=100).

Kaupungistuminen lisää vapaa-ajan asuntojen käyttöä enemmän kuin ikääntyminen. Vapaa-ajan asuntojen suurin käyttövolyyymi aiheutuu kaupunkilaisten mökkeilystä, ja kaupunkilaisten osuus mökkeilyn kokonaisvolyymista kasvaa skenaarion mukaan nykyisestä 76 prosentista 82 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä (kuva 3). Eniten vapaa-ajan asuntojen käyttöä lisää sisemmällä kaupunkialueella asuvien määrän kasvu. Käyttö henkilöä kohden alkaa selvästi kasvaa vuoden 2030 jälkeen (kuva 2), jolloin erityisesti sisemmällä kaupunkialueella asuvien 50–64-vuotiaiden määrä alkaa mallin mukaan lisääntyä. Kasvuun vaikuttaa myös sisemmällä kaupunkialueella asuvien 75–90-vuotiaiden lisääntyvä määrä.

Kuva 3. Vapaa-ajan asuntojen käyttövolyyymi yhteensä (pv/v) vakituisen asuinpaikan mukaan skenaariossa v. 2018–2040.

Johtopäätökset

Vapaa-ajan asumisen skenaariossa tarkasteltiin kahden selittävän muuttujan – ikääntymisen ja kaupungistumisen – vaikutusta vapaa-ajan asumisen kehitykseen. Nämä molemmat ovat globaaleja megatrendejä, joiden on myös kirjallisuudessa tunnistettu vaikuttavan merkittävästi vapaa-ajan asumiseen.

Skenaarion mukaan kaupungistuminen ja ikääntyminen lisäävät vapaa-ajan asunnoilla vietettyä aikaa yhteensä noin 2 % jokaista suomalaista kohti seuraavien 20 vuoden aikana. Vuoteen 2040 mennessä eniten kasvaa yli 75-vuotiaiden ikäryhmä, jossa vapaa-ajan asuntojen käyttö on tällä hetkellä huomattavasti vähäisempää kuin 50–74-vuotiaiden ikäryhmässä. Tämän takia kaupungistuminen lisää mallin mukaan mökkeilyä enemmän kuin ikääntyminen. Kaupunkilaiset luovat suurimman osan vapaa-ajan asuntojen käyttövolyyymista, ja kaupunkilaisten osuus mökkivuorokausista kasvaa skenaarion mukaan 76 prosentista 82 prosenttiin.

On kuitenkin huomioitava skenaarion lähtöoletuksiin liittyvät epävarmuudet sekä skenaarion puuttuvien muuttujien mahdollinen vaikutus vapaa-ajan asumisen kehitykseen. Skenaarion taustaoletusten mukaan vapaa-ajan asuntojen käyttö pysyy nykyisenkaltaisena eri ikäryhmissä ja erityyppisillä alueilla asuvilla. Näihin oletuksiin sisältyy epävarmuuksia. Elämäntavat ja vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika voivat muuttua ikäryhmien ja aluetyyppien sisälläkin, ja nämä muutokset voivat joko lisätä tai vähentää vapaa-ajan asumista.

Koska ikääntyneet mökkeilevät eniten, heidän muuttuvat vapaa-ajanviettotapansa näkyvät vapaa-ajan asumisen volyymissa. Etenkin yli 75-vuotiailla vapaa-ajan asuminen saattaa yleistyä tulevaisuudessa keski-ikäen noustessa ja fyysisen kunnon ja elintason parantuessa. Sisemmällä kaupunkialueella asuvat yli 75-vuotiaat viettävät kaksi kertaa enemmän aikaa vapaa-ajan asunnoilla kuin samanikäiset ulommalla kaupunkialueella ja kaupungin kehysalueella asuvat ja lähes kolme kertaa enemmän kuin samanikäiset maaseutumaisilla alueilla asuvat (kuva 1). Kaupungistuminen näyttääkin lisäävän nimenomaan yli 50-vuotiaiden vapaa-ajan asumista. Tämä voi liittyä muun muassa ikääntyneiden kaupunkilaisten parempaan terveydentilaan ja tulotasoon sekä erilaisiin vapaa-ajanviettopoihin. Vapaa-ajanviettoon liittyvät alueelliset erot tulevat näkyviin erityisen selvästi eläkeiässä, jolloin vapaa-ajan määrä lisääntyy ja mökkeilyä on mahdollista harrastaa enemmän kuin työssä. Ikääntyneiden mökkeilyyn vaikuttavat myös terveyspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus mökiltä käsin, tulevaisuudessa myös niissä tapahtuvat muutokset (Pitkänen, Strandell, Parhiala, Rehunen & Suomela, 2019).

Kaupungistuminen näyttää siis lisäävän vapaa-ajan asuntojen käyttöä tulevaisuudessa, mutta melko maltillisesti. Voimakkain maaltamuutto kaupunkiin tapahtui jo 1960- ja 70-luvuilla, jolloin myös vapaa-ajan asuntojen rakentaminen ja käyttö yleistyivät merkittävästi. Nyt menossa oleva kaupungistuminen on erityyppistä kuin tuolloin. Muuttoliike suuntautuu enemmän pienemmistä kaupungeista suurille kaupunkiseuduille kuin maaseudulta kaupunkiin (MDI, 2019b). Vapaa-ajan asuminen ei kasva siten enää yhtä voimakkaasti, koska erot pienemmissä kaupungeissa asuvien ja suurissa kaupungeissa asuvien mökkeilytavoissa eivät ole yhtä suuria kuin vastaavat erot kaupunkilaisten ja maaseudulla asuvien välillä (mm. Strandell & Hall, 2015). Toisaalta kaupungistuminen voi lisätä vapaa-ajan asumista todellisuudessa skenaariota voimakkaammin, koska rakennetun alueen tiivistymistä ja asumisen kerrostalovaltaistumista kaupunkimaisten luokkien sisällä ei huomioitu. Molemmat tekijät lisäävät Strandell ja Hallin (2015) mukaan vapaa-ajan asuntojen käyttöä. Ennustetta voimakkaampi kaupungistuminen lisäisi myös jossain määrin vapaa-ajan asumisen määrää. Esimerkiksi konsulttitoimisto MDI (2019a, 2019b) on ennustanut kaupungistumisen olevan Tilastokeskuksen ennustamaa voimakkaampaa. Toisaalta ennustetta syvempi syntyvyyden lasku ja väestönkasvun taittuminen jo ennen vuotta 2035 vähentäisivät mökkeilyn kokonaisvolyyymia.

Skenaariossa ei ole huomioitu kaikkia vapaa-ajan asumiseen vaikuttavia tekijöitä. Näistä osa voi lisätä ja osa vähentää vapaa-ajan asumista. Vapaa-ajan kakkosasumista mahdollisesti lisääviä trendejä ovat yleinen tulotason ja varallisuuden kasvu, vapaa-ajan asuntojen muuttuminen ympärivuotiseksi asunnoiksi sekä tietoliikenneyhteyksien ja etätömahdollisuuksien paraneminen. Ympäristövaikutusten ja turvallisuuskysymysten (kuten tautiepidemiat ja levot-

tomuudet) entistä suurempi painoarvo vapaa-ajanviettoa koskevissa valinnoissa ja esimerkiksi mahdollinen lentovero voivat lisätä kotimaan matkailua ja mökkeilyä.

Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa (Huomo, 2019) on viitteitä mökkeilijöiden kasvavasta osuudesta. Myöskään tätä ei ole huomioitu skenaariossa. Mökkeilijöiden osuus koko väestöstä voi kasvaa mökkikannan kasvun myötä; lisäksi moni suomalainen perii vapaa-ajan asunnon. Skenaariossa ennakoitu mökkeilyn kokonaisvolyymien kasvu on samaa suuruusluokkaa kuin vapaa-ajan asuinrakennusten lukumäärän kehityksen voidaan olettaa olevan viime vuosien rakentamisen ja aiempien skenaarioiden perusteella. Vapaa-ajan asuntokantaa kasvatetaan myös maaseudun vakituisten asuinrakennusten jääminen vaille vakituksia asukkaita. Vaikka yksittäisen vapaa-ajan asunnon käyttöaste näyttää säilyvän keskimäärin nykyisellä tasolla, alueelliset vaihtelut tulevat todennäköisesti voimistumaan.

Vapaa-ajan asunnoilla vietettävää aikaa voivat vähentää elämäntapojen muutokset. Urbaanissa ja mobiilissa elämäntavassa vapaa-ajan käytöstä kilpailevat monet aktiviteetit, kuten matkailu ja kulttuurielämä. Luontoyhteyttä voi kokea myös kaupungissa, vaikkapa suosiotaan kasvattaneilla viljelypalstoilla. Nuorten vapaa-ajan asumista käsittelevien tutkimusten mukaan mökkeily tulee kuitenkin säilyttämään vetovoimaisuutensa seuraavienkin sukupolvien vapaa-ajanvietossa (MMM, 2017; Pitkänen ym., 2014). Nuoret toivovat voivansa tulevaisuudessa viettää aikaa vapaa-ajan asunnoilla, mutta niillä vietettävä aika voi lyhentyä. Matkailun lisääntyminen ja mökeillä keskimäärin vietettävän ajan lyheneminen näkyy jo Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa (Huomo, 2019; Tilastokeskus, 2019a). Vapaa-ajan asuntojen vuokrauksen ja jakamistalouden yleistyminen voivat osaltaan vastata elämäntapamuutokseen, jossa ympäristöltä toivotaan vaihtelua mutta oman mökin ylläpitoon ei haluta välttämättä sitoutua. Osa skenaariossa ennustetusta käyttövolyymien kasvusta tuleekin todennäköisesti suuntautumaan vuokrattaviin vapaa-ajan asuntoihin. Vapaa-ajan asuminen monimuotoistuu, kun erilaiset kaupalliset, lyhytaikaiset ja liikkuvat vapaa-ajan asumisen muodot yleistyvät (Hall & Müller, 2018). Vapaa-ajan kakkosasuntoja voi olla aiempaa enemmän myös taajamissa ja kaupungeissa.

Mökkeilyä voivat koko väestön tasolla vähentää myös mökkimatkojen piteneminen ja maahanmuuttajien osuuden kasvu. Väestön keskittyminen suurille kaupunkiseuduille pidentää keskimääräisiä mökkimatkoja, kun sukumökit jäävät kauas maaseudulle eikä läheltä kaupunkia löydy enää kohtuuhintaisia omarantaisia vapaa-ajan asuntoja. Väestönkasvu painottuu erityisesti Helsingin seudulle, jossa mökkimatkat ovat keskimäärin kahdesta kolmeen kertaan pidempiä kuin muilla kaupunkiseuduilla (Hiltunen & Rehunen, 2014). Suurimmista kaupungeista selvästi syrjään jäävät mökit voivat jäädä vähälle käytölle liian pitkien matkojen takia, elleivät ne sijaitse erityisen vetovoimaisilla alueilla. Esimerkiksi Lapin kakkos- ja kolmosasuntoihin ollaan valmiita tulemaan pitkänkin matkan päästä talvisesonkien aikaan (Adamiak ym., 2015).

Liikenteen ja liikkumisen muutostekijät tulevat vaikuttamaan myös mökkimatkoihin. Suurin osa mökkimatkoista tehdään omalla autolla (Hiltunen & Rehunen, 2014). Ajokortin omistaminen ja autoilu ovat lisääntyneet erityisesti ikääntyneillä (LIVI, 2012, 2018a; LVM, 2006; Traficom, 2019a, 2019b), joten suurimmalle mökkeilijäryhmälle vapaa-ajan asunto on aiempaa helpommin saavutettavissa. Toisaalta kaupungeissa nuoret hankkivat ajokortin aiempaa myöhemmin, ja suurimmissa kaupungeissa ajokortti jätetään yhä useammin kokonaan hankkimatta (Ristimä-

ki ym., 2017). Ajokortin kalleus vaikuttaa osaltaan siihen, että se hankitaan vasta, kun auton käytölle tulee esimerkiksi perheellistymisen takia todellista tarvetta. Autoilun tarvetta lisäävä mökin hankinta ja mökkeily yleistyvät selvästi 40 ikävuoden jälkeen (Pitkänen ym., 2014; Tilastokeskus, 2019a). Tulevien vuosikymmenten aikana teknologinen kehitys ja ilmastopäästöjen vähentämistavoitteet sähköistävät liikennettä sekä lisäävät yhteiskäyttöautoja, autonomisia ajoneuvoja ja eri kulkutapoja ketjuttavia uudentyyppisiä liikkumispalveluja (Mobility as a Service, ns. MaaS-palvelut), joiden tavoitteena on yksityisautoilua vastaava huolettomuus ja käytettävyys kestävämmillä kulkutavoilla (LIVI, 2018b; Ristimäki ym., 2017). Uudet liikkumisen muodot voivat vähentää yksityisautojen omistusta ja muuttaa mökkimatkojen kulkutapaa mutta tuskin estävät tai vähentävät niitä. Mökkimatka saatetaan tulevaisuudessa taittaa oman auton sijaan esimerkiksi yhteiskäyttöautolla tai ketjuttamalla junamatka ja kutsuohjattu joukkoliikenne tai autonominen auto. Nykyistä nopeammat liikenneyhteydet, kuten nopeat junat, tai ajomatkan hyödyntäminen muuhun ajankäyttöön autonomisissa autoissa voivat mahdollistaa kauempanakin sijaitsevien mökkien käytön. Liikkumisen kustannusten nousu saattaa heikentää pienituloisten liikkumismahdollisuuksia (ns. liikenneköyhyys), ellei kustannuksia kompensoida heille. Mökkeily on tosin alimmissa tuloluokissa nykyäänkin vähäistä (Adamiak ym., 2015).

Suomen väkiluku kasvaa tällä hetkellä ainoastaan maahanmuuton vaikutuksesta. Jos väestönkasvu perustuu jatkossakin kokonaan maahanmuutolle ja jos maahanmuuttajat eivät mökkeile samalla tavalla kuin kantasuomalaiset, mökkeilevän väestön määrä ei nouse samaa tahtia kuin koko väestön määrä. Maahanmuuton vaikutusta suomalaiseen mökkeilykulttuuriin ei ole kuitenkaan tutkittu. Maahanmuuttajien lähtöalue ja kulttuuri vaikuttavat siihen, omaksuvatko he mökkeilykulttuurin Suomessa. Esimerkiksi venäläisille luonnonkaipuu ja mökkeily maaseudulla ovat keskeinen osa kulttuuria, kun taas somalitaustaisille ei (Virtanen, 2008). Toisaalta maahanmuutto voimistaa kaupungistumista, koska maahanmuuttajat painottuvat koko väestöä voimakkaammin suuriin kaupunkiin (ARA, 2016; Pyykkönen, 2013). Mökkeilykulttuurin omaksumiseen vaikuttavat mökkeilykokemukset ja pääsy esimerkiksi tuttavien tai sukulaisten vapaa-ajan asunnolle, samoin taloudelliset mahdollisuudet vapaa-ajan asunnon hankintaan. Mökkikulttuuriin tutustumista voidaan myös käyttää apuna maahanmuuttajien kotouttamisessa (MMM, 2017).

Yhteenvedona voidaan todeta, että kaupungistumisen ja ikääntymisen megatrendit eivät ainakaan vähennä vapaa-ajan asumista. Väitteet siitä, että mökkeily olisi Suomessa hiipuva vapaa-ajanviettotapa, eivät tulosten perusteella näytä todennäköisiltä, vaan vapaa-ajan asuminen säilynee tulevaisuudessakin keskeisenä maaseudun ja kaupungin välisen vuorovaikutuksen muotona. Monet muut yhteiskunnalliset kehityskulut voivat kuitenkin joko voimistaa tai heikentää mökkeilykulttuuria. Jatkotutkimustarpeina tunnistettiin erityisesti maahanmuuton vaikutus vapaa-ajan asumiseen sekä vapaa-ajan asumisen muutostekijöiden vaikutukset mökkeilyn alueelliseen kehittymiseen eri puolilla Suomea. Erikseen on tarpeellista tutkia Helsingin seudun asukkaiden vapaa-ajan asumisen kehitystä, koska sillä on volyyminsa ja alueellisen laajuutensa vuoksi merkittäviä vaikutuksia maaseutualueilla lähes koko maassa. Tärkeää on myös vakiinnuttaa seuranta tutkimus toteutuneesta vapaa-ajan asuntojen käytöstä ja sen kehityksestä koko väestön tasolla.

Kiitokset

Tutkimus toteutettiin osana Maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutupolitiikan neuvoston (MANE) suosituksesta, rahoittamaa hanketta *Monipaikkainen sote? Monipaikkainen elämäntapa ja maaseudun sote-palveluiden järjestäminen*.

Lähteet

- Adamiak, C., Hall, C. M., Hiltunen, M. J. & Pitkänen, K. (2016). Substitute or addition to hypermobile lifestyles? Second home mobility and Finnish CO₂ emissions. *Tourism Geographies*, 18, 129–151. <https://doi.org/10.1080/14616688.2016.1145250>
- Adamiak, C., Pitkänen, K. & Lehtonen, O. (2017). Seasonal residence and counterurbanization: The role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal*, 82, 1035–1050. <https://doi.org/10.1007/s10708-016-9727-x>
- Adamiak, C., Vepsäläinen, M., Strandell, A., Hiltunen, M. J., Pitkänen, K., Hall, C. M., ...Åkerlund, U. (2015). *Vapaa-ajan asuminen Suomessa – Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista*. (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 22/2015.) Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/155089>
- ARA. (2016). *Asuntomarkkinakatsaus 1/2016*. 17.3.2016. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.
- Carr, D. C. & Komp, K. S. (2011). *Gerontology in the era of the third age: Implications and next steps*. Springer.
- FCG (2016). *Mökkibarometri 2016*. Finnish Consulting Group Oy. Saaristoasiain neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö. Haettu osoitteesta <https://mmm.fi/documents/1410837/1880296/Mokkibarometri+2016/7b69ab48-5859-4b55-8dc2-5514cdfa6000>
- Flemsæter, F. (2009). From "home" to "second home": Emotional dilemmas on Norwegian small holdings. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9, 406–423. <https://doi.org/10.1080/15022250903374455>
- Godbey, G. & Bevins, M. I. (1987). The life cycle of second home ownership: A case study. *Journal of Travel Research*, 25, 18–22.
- Gössling, S., Ceron, J. P., Dubios, G., & Hall, C. M. (2009). Hypermobile travellers. Teoksessa S. Gössling & P. Upham (toim.), *Climate change and aviation* (s. 131–149). London: Earthscan.
- Hall, C. & Müller, D. (toim.). (2004). *Tourism, mobility and second homes: Between elite landscape and common ground*. Clevedon: Channel View Publications.
- Hall, C. M. & Müller, D. K. (2018). The future of second homes. Teoksessa C. M. Hall & D. K. Müller (toim.), *The Routledge handbook of second home tourism and mobilities* (s. 355–360). London: Routledge.
- Hartig, T. & Fransson, U. (2009). Leisure home ownership, access to nature, and health: A longitudinal study of urban residents in Sweden. *Environment and Planning A*, 41, 82–96. <https://doi.org/10.1068/a401>

- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Antikainen, O. & Rusanen, J. (2014). *Kaupunki-maaseutu-alueuokitus*. (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2014.) Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135861>
- Hiltunen, M. J. & Rehunen, A. (2014). Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia*, 192(1), 1–22.
- Huomo, M. (2019). Lomamatkoja tehdään entistä enemmän – mökkeilyn suosio on pysynyt vakaana. *TietoStrendit*. Haettu osoitteesta <http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/lomamatkoja-tehdaan-entista-enemman-mokkeilyn-suosio-on-pysynyt-vakaana/>
- Jansson, B. & Müller, D. K. (2004). Second home plans among second home owners in Northern Europe's periphery. Teoksessa C. M. Hall & D. K. Müller (toim.), *Tourism, mobility and second homes: Between elite landscape and common ground* (s. 261–272). Clevedon: Channel View Publications.
- Kietäväinen, A., Tuulentie, S. & Rinne, J. (2014). Muutto vapaa-ajan asunnolle – Unelman täyttymys vai taistelu byrokratiaa vastaan? *Maaseudun uusi aika*, 22(2), 20–33.
- Lehtonen, O., Muilu, T. & Vihinen, H. (2019). Multi-local living – an opportunity for rural health services in Finland? *European Countryside*, 11, 257–280. <https://doi.org/10.2478/euco-2019-0013>
- LIVI. (2012). *Henkilöliikennetutkimus 2010-11: Suomalaisten liikkuminen*. Liikennevirasto. Haettu osoitteesta https://julkaisut.vayla.fi/pdf3/lr_2012_henkiloliikennetutkimus_web.pdf
- LIVI. (2018a). *Henkilöliikennetutkimus 2016: Suomalaisten liikkuminen*. (Liikenneviraston tilastoja 1/2018.) https://julkaisut.vayla.fi/pdf8/lti_2018-01_henkiloliikennetutkimus_2016_web.pdf
- LIVI. (2018b). *Liikkumisen ohjauksen toimintaympäristökartoitus*. (Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 54/2018.) Haettu osoitteesta https://julkaisut.vayla.fi/pdf8/lts_2018-54_liikkumisen_ohjauksen_web.pdf
- LVM. (2006). *Henkilöliikennetutkimus 2004-2005*. WSP LT-konsultit Oy ja Liikenne- ja viestintäministeriö. https://www.vayla.fi/hlt20042005/htl04_loppuraportti.pdf
- Lundmark, L. & Marjavaara, R. (2013). Second home ownership: A blessing for all? *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 13, 281–298. <https://doi.org/10.1080/15022250.2013.862439>
- MDI. (2019a). *10 kaupunkiseudun väestöennuste 2019-2040*. Haettu osoitteesta http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/02/10-kaupunkiseudun-_vaestoennuste_kooste.pdf
- MDI. (2019b). *Maakuntakeskusten väestöennuste 2040*. Haettu osoitteesta http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/05/C23_vaestoennuste.pdf
- MMM. (2017). *Nuoret aikuiset mökkeilijöinä 2030-selvitys*. (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu- ja 5/2017.) Saaristoasiain neuvottelukunta, FCG Finnish Consulting Group Oy.
- Müller, D. K. & Marjavaara, R. (2012). From second home to primary residence: Migration towards recreational properties in Sweden 1991–2005. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 103, 53–68. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2011.00674.x>
- Müller, D. K., Nordin, U. & Marjavaara, R. (2010). *Fritidsboendes relationer till den svenska landsbygden*. Resultat av en enkät bland svenska fritidshusägare 2009. GERUM Kulturgeografisk arbetsrapport. Umeå Universitet, Kulturgeografiska institutionen.

- Nurmela, J. (2016). Mökkeilijät harmaantuvat. *Tieto&trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus*, 3/2016, 42–43.
- Onko Suomesta tulossa tuhansien hylättyjen mökkien maa? (2016). *Savon Sanomat*, 3.7.2016. Haettu osoitteesta <https://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Onko-Suomesta-tulossa-tuhansien-hyl%C3%A4ttyjen-m%C3%B6kkien-maa/792979>
- Patterson, I. (2018). *Tourism and leisure behaviour in an ageing world*. CABI.
- Perrels, A. & Berghäll, E. (2010). Mökkikannan kehitys. Teoksessa A. Rytönen & A.-M. Kirkkari (toim.), *Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus* (s. 10–15). (Suomen ympäristö 6/2010.) Ympäristöministeriö.
- Pitkänen, K. (2011). *Mökkimaisema muutoksessa: Kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn*. (Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 31.) Joensuu.
- Pitkänen, K., Puhakka, R., Semi, J. & Hall, C. M. (2014). Generation Y and second homes: Continuity and change in Finnish outdoor recreation. *Tourism Review International*, 18, 207–221. <https://doi.org/10.3727/154427214X14101901317273>
- Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018). Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun uusi aika*, 26(2-3), Maaseutupolitiikan 30-vuotisjuhlanumero, 6–23. Haettu osoitteesta <http://www.mua-lehti.fi/suomalaisen-maaseudun-monipaikkaisen-asumisen-muodot-ja-tulevaisuuden-kehitys/>
- Pitkänen, K., Strandell, A., Parhiala, K., Rehunen, A. & Suomela, T. (2019). *Monipaikkaisten vapaa-ajan asukkaiden kokemukset sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeesta ja käytöstä*. (Tutkimuksesta tiiviisti 17/2019.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <http://www.julkari.fi/handle/10024/138146>
- Pitkänen, K. & Vepsäläinen, M. (2008). Foreseeing the future of second home tourism: Case Finnish media and policy discourse. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 8, 1–24. <https://doi.org/10.1080/15022250701880729>
- Pyykkönen T. (2013). Asuinolot vaihtelevat syntyperän mukaan. *Hyvinvointikatsaus*, 2/2013.
- Quinn, B. (2004). Dwelling through multiple places: A case study of second home ownership in Ireland. Teoksessa C. M. Hall & D. K. Müller (toim.), *Tourism, mobility and second homes: Between elite landscape and common ground* (s. 113–132). Clevedon: Channel View Publications.
- Qviström, M., Bengtsson, J. & Vicenzotti, V. (2016). Part-time amenity migrants: Revealing the importance of second homes for senior residents in a transit-oriented development. *Land Use Policy*, 56, 169–178. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.05.001>
- Rehunen, A., Ristimäki, M., Strandell, A., Tiitu, M. & Helminen, V. (2018). *Katsaus yhdyskuntarakenteen kehitykseen Suomessa 1990–2016*. (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 13/2018.) Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/236327>
- Ristimäki, M., Tiitu, M., Helminen, V., Nieminen, H., Rosengren, K., Vihanninjoki, V., ...Söderström, P. (2017). *Yhdyskuntarakenteen tulevaisuus kaupunkiseuduilla – Kaupunkikudokset ja vyöhykkeet*. (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 4/2017.) Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/176782>

- Schier, M., Hilti, N., Schad, H., Toppel, C., Dittrich-Wesbuer, A. & Monz, A. (2015). Residential multi-locality studies – the added value for research on families and second homes. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 106, 439–452. <https://doi.org/10.1111/tesg.12155>
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. (2011). *Luonnon virkistyskäyttö 2010*. (Metlan työraportteja 212.) Metsäntutkimuslaitos. Haettu osoitteesta <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf>
- Sikiö, M., Pitkänen, K. & Rehunen, A. (2014). Tyhjät asuinrakennukset osana asumisen maaseutua. *Maaseudun uusi aika*, 22(2), 43–55.
- Strandell, A. & Hall, C. M. (2015). Impact of the residential environment on second home use in Finland – Testing the compensation hypothesis. *Landscape and Urban Planning*, 133, 12–23. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.09.011>
- Strandin Pers, A., Lagerqvist, M. & Nordin, U. (2018). The family and the second home: On building sandcastles, sharing places and the passing of time. Teoksessa C. M. Hall & D. K. Müller (toim.), *The Routledge handbook of second home tourism and mobilities* (s. 267–277). London: Routledge.
- SYKE/Liiteri. (2019). Kuntien ratkaisemat poikkeamispäätökset: loma-asuntojen muuttaminen vakituksiksi vuosina 2003-2018. Elinympäristön tietopalvelu Liiteri, Suomen ympäristökeskus. Haettu osoitteesta <https://liiteri.ymparisto.fi/>
- TEM. (2011). *Loma-asumisen taloudelliset ja työllisyysvaikutukset Suomessa*. (TEM Raportteja 21/2011.) Rakennustutkimus RTS Oy. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Tilastokeskus. (2018). *Rakennukset ja kesämökkit 2017*. Suomen virallinen tilasto, Asuminen. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/rakke/2017/rakke_2017_2018-05-25_fi.pdf
- Tilastokeskus. (2019a). Mökkeily ikäryhmittäin, aineistopojinta vapaa-aikatutkimuksesta vuosilta 1991, 2002 ja 2017. Tilastokeskus. Aineisto saatu 7.8.2019.
- Tilastokeskus. (2019b). Väestöennuste. Haettu osoitteesta http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaenn/statfin_vaenn_pxt_128v.px/
- Traficom. (2019a). Voimassaolevat ajokortit koontiluokittain vuosina 2014-2019. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Haettu osoitteesta http://trafi2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/TraFi/TraFi_Ajokortit/?tablelist=true
- Traficom. (2019b). Voimassaolevat ajokortit koontiluokittain vuosina 2001-2013. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Aineisto saatu 1.7.2019.
- Tuhansien hylättyjen mökkien maa? (2016). *Karjalainen*, 3.7.2016. Haettu osoitteesta <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/109865>
- Vágner, J., Müller, D. K. & Fialová, D. (2011). Second home tourism in light of the historical-political and socio-geographical development of Czechia and Sweden. *Geografie*, 116, 191–210.
- Virtanen, H. (2008). Somali- ja venäläistaustaisten asumistoiveet ja -valinnat pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73, 640–651.